

Proiect de conducere a Academiei Române

Preambul

Academiile, încă de când datează ele, din epoca civilizației clasice grecești, erau locuri ale meditației savante și ale erudiției, dar și ale educației înalte destinate tinerei generații de emuli sau de discipoli. Primele academii europene moderne au fost societăți ale elitei intelectuale din toate domeniile gândirii intelectuale umane sau din grupuri de domenii învecinate, precum literele, științele sau artele. De asemenea, în anumite locuri și timpuri, s-au numit academii și unele instituții de învățământ superior. De exemplu, în privilegiul regelui Ștefan Báthory, de înființare a Colegiului Major Iezuit din Cluj, emis la Vilnius, în 12 mai 1581, se spune că acest locaș al educației superioare din Transilvania avea același statut european ca și „academiile” similare din Italia, Franța, Spania și Germania. Această tendință continuat, încât azi avem academii și de

științe economice, de muzică, de arte frumoase și multe altele. Rămânând în sfera intelectuală, s-au creat și academii cu rosturi exclusiv de cercetare și de creație, care vizează adesea excelența, performanța de cel mai înalt nivel. În lumea contemporană atât de dinamică și de complexă, academiile s-au complicat și ele ca fond și formă, îmbinând și combinând adesea cele trei obiective de bază afirmate de-a lungul timpului: consacrarea valorilor excepționale; cercetarea științifică și creația intelectuală de cel mai înalt nivel; educația superioară. Academia Română este astăzi instituția intelectuală-simbol a României, care reunește toate cele trei meniri menționate drept rosturi ale academiilor europene de-a lungul timpului.

Creată în 1866, Academia Română s-a născut cu un scop precis: cele mai înalte valori intelectuale ale românilor din toate provinciile românești erau chemate ca, în cadrul unei societăți savante, să consolideze identitatea națională, pe fondul obiectivului major al națiunii române – formarea statului unitar român. Iar identitatea națională se rezema ferm pe limba și literatura română, pe istoria românilor, pe etnografie, pe cultură în general. Acestea toate urmau să fie studiate temeinic, fortificate, normate și transformate în componente fundamentale ale conștiinței

publice. Treptat, aidoma tuturor academiilor europene de model francez, instituția noastră și-a lărgit sfera de interes și de preocupări spre reprezentanții științelor exacte și tehnice, ai științelor vieții și medicale, ai științelor pământului, ai celor sociale și economice, ai teologiei, ai artelor și, mai recent, chiar spre tehnologiile moderne ale comunicării. Un alt scop al Academiei, adăugat mai târziu, spre jumătatea secolului al XX-lea, a fost cercetarea științifică și creația de vârf, desfășurate în institute și centre specializate, situate în București, Iași, Cluj-Napoca, Timișoara și în alte locuri din România. În fine, cea mai recentă componentă a activității Academiei se referă la studiile doctorale și postdoctorale, în variate domenii ale cunoașterii. Astfel, Academia Română este astăzi o instituție supremă de consacrate a valorilor, de cercetare și de învățământ superior (pentru ce-a de-a treia treaptă a acestuia, destinată studenților-doctoranzi). Pe măsura lărgirii sferei de cuprindere a Academiei, instituția s-a racordat repede la pulsul european și mondial al cercetării științifice și creației artistice, primind între membrii săi și personalități internaționale și colaborând cu zeci de foruri similare de pe toate continentele.

Privind astfel lucrurile, s-ar putea crede că forurile de conducere ale Academiei Române, adică Adunarea Generală, Prezidiul, Biroiul Prezidiului, birourile celor 14 secții, direcțiunile filialelor și institutelor, ale Bibliotecii Academiei, ale Editurii etc. se ocupă exclusiv de selectarea valorilor excepționale, de strategia cercetării științifice și a creației autentice, de cursurile doctorale și postdoctorale, ca și de coordonarea lucrărilor de doctoral și de abilitare. Din păcate, nu este așa, fiindcă aleșii din fruntea acestor entități ale Academiei sunt obligați să se ocupe și de aspectele administrative, economice, salariale, de resurse umane, de amenajări, renovări și restaurări, de reglementări ale regimului de proprietate, de eficientizarea bunurilor, de moșteniri și donații etc. Evident, greul unor asemenea activități curente trebuie să cadă pe specialiștii domeniilor respective, grupați în direcții, servicii, birouri, sectoare etc., numai că, prin lege și prin cutumă, preocupările economice și tehnice-administrative copleșesc adesea munca echipei de conducere academică.

I. Selecția și consacrarea celor mai înalte valori din domeniul creației intelectuale

Scopul fundamental al Academiei rămâne selectarea și promovarea în rândurile sale a celor mai importanți savanți, literați, artiști, adică a vârfurilor tuturor domeniilor spiritualității. Pentru aceasta, s-a creat un mecanism bine pus la punct, verificat de peste un secol și jumătate și perfecționat mereu. Căderea regimului de dictatură comunistă a găsit Academia Română decimată, pe cale de extincție fizică, din moment ce, între 1974 și 1989, nu-i mai fusese îngăduit să primească niciun membru. Mari personalități ale științei și culturii românești fuseseră ținute deoparte de înaltul for, unele dintre ele se stinseseră între timp fără să-și poată ocupa locul meritat. Reparațiile, începând cu anul 1990, s-au făcut în două moduri, uneori destul de grăbit ca și cum timpul nu ar mai fi avut răbdare: pe de o parte, s-au primit o serie de membri post-mortem, așa cum se mai întâmplase în istoria instituției atunci când, din diferite motive, mari creatori nu putuseră să fie aleși în timpul vieții lor; pe de altă parte, au devenit membri corespondenți sau (câteodată de-a dreptul, sărind peste prima etapă)

membri titulari și membri de onoare marii savanți și artiști care mai erau în viață și care, unii, se găseau la vârste foarte înaintate, cu starea de sănătate precară. Firește, aceste primiri nu au putut repara întregul rău făcut Academiei și valorilor românești de regimul comunist. După primii ani de asemenea efervescentă, instituția a intrat într-un ritm normal de primiri periodice, în funcție de locurile rămase libere, pe secții și specializări. Din păcate, periodicitatea nu a putut fi respectată întotdeauna cu strictețe și nici proporția dintre membrii titulari și membrii corespondenți (cei din urmă trebuind să-i întrecă ca număr pe cei dintâi) nu a fost mereu în conformitate cu Statutul Academiei. Pandemia a îngreunat foarte mult procedurile normale de alegere a noilor membri, în sensul că nu a mai permis reunirea *in corpore* a secțiilor față în față. Viitorul trebuie, însă, să ne găsească pregătiți pentru o adaptare la noile realități, în cadrul cărora procedurile online nu mai pot fi ignorate și evitate. **Cel mai important obiectiv în vederea selectării valorilor autentice este reactivarea secțiilor Academiei Române, de a căror activitate depinde buna funcționare a întregii instituții. Specialiștii merituosi nu pot fi selectați, analizați, votați și propuși spre analiză forurilor superioare – și, în ultimă instanță, Adunării Generale – decât de către ceilalți specialiști ai domeniului din secții.** Toți membrii Academiei (titulari, corespondenți și de onoare) activează, în

funcție de ramura cunoașterii în care s-au afirmat, în câte o secție. De aceea, nicio propunere de nou membru nu poate ajunge în Adunarea Generală fără girul secției respective. Faptul acesta responsabilizează foarte mult conducerea secțiilor și pe membrii acestora, de la președintele secției până la secretarul științific. Din motive care nu pot fi detaliate aici, instituția noastră a suferit mult în ultimii ani nu numai de ravagiile cauzate de pandemie, ci și de îmbătrânirea membrilor săi. Toată lumea știe că Academia Română este un fel de senat, în sens de sfat al bătrânilor (cuvântul senat vine de la latinescul *senex*=bătrân) și că nu poți ajunge membru al instituției la prima tinerețe. Pentru a fi membru al Academiei nu este de ajuns o singură creație extraordinară, ci este nevoie și de o activitate impecabilă pe tărâmul științei sau artei, cu respectarea deontologiei profesionale, o recunoaștere unanimă între specialiștii domeniului, o afirmare în calitate de creator de școală în specialitatea respectivă. Cu toate acestea, pentru funcționarea optimă a instituției, este nevoie de respectarea unei dinamici a vârstelor, în sensul primirii de membri corespondenți mai tineri, care să poată asigura viitorul Academiei. De asemenea, ținând seama de atribuțiile majore în cercetarea românească și în educația superioară (studiile doctorale și postdoctorale) ale Academiei, ar fi foarte important ca unii dintre membrii ei să aibă responsabilități în societate, să

dețină funcții active în universități, în foruri de decizie, unde interesele instituției noastre să poată fi cunoscute, promovate și apărate. Faptul acesta, atunci când este vorba de noi primiri în Academia Română, se referă la alte funcții decât cele politice, prevăzute în statut și în timpul exercitării cărora cei în cauză nu pot candida.

De calitatea membrilor Academiei Române depinde performanța instituției, receptarea acesteia de către societate și îndeplinirea la modul optim a misiunilor sale. De aceea, preocuparea conducerii Academiei pentru ca cel dintâi scop, acela de consacrare a valorilor, să se realizeze foarte bine este legitimă și trebuie să fie permanentă.

II. Cercetarea științifică și creația la cel mai înalt nivel

Cercetarea științifică se realizează în România pe mai multe paliere și în coordonarea unor instanțe diferite. În afara Academiei, există institutele centrale (naționale) aflate în subordinea Ministerului Cercetării și Digitalizării, institutele și

centrele găzduite de universități și rețeaua de cercetare-proiectare din marile firme private. **Prin urmare, cele peste 70 de institute și centre de cercetări ale Academiei se află în competiție și concurență (nu întotdeauna pe deplin loială) cu alte entități de cercetare.** În anii din urmă mai ales, distinse personalități implicate în cercetare, dar și parlamentari și alți oameni politici au relevat insuficiența bugetului destinat cercetării în general (buget subunitar, adică situat sub un procent), dar nu s-a făcut aproape nimic pentru mărirea lui. Din 1990 încoace, numărul cercetătorilor români s-a redus drastic, inclusiv în institutele Academiei Române. Cu toate acestea, rezultatele cercetării academice au fost meritorii și au ajuns să concureze cu succes celelalte sectoare menționate mai sus, mai ales în domeniile cercetării fundamentale, tehnice, biologice, medicale, economice. Remarcăm premisele deosebite deschise de cercetarea în biologie celulară, virusologie, chimie, calitatea vieții, științe politice etc., pentru evaluarea, desfășurarea și prevenirea manifestărilor de tip pandemic și, cu precădere, pentru gestionarea urmărilor acestei boli planetare. De mare importanță este, însă, și cercetarea cu profil lingvistic, literar, istoric, etnologic, filosofic, sociologic, care, din păcate, este normată și evaluată deficitar, adesea după criterii improprii, copiate din științele exacte.

Pentru viitor, însă, este nevoie de mari eforturi, transformări și dotări în vederea eficientizării cercetării din cadrul Academiei Române. Susținerea cercetării de la bugetul de stat rămâne absolut necesară în etapa actuală, dar perspectiva de viitor este a finanțării din granturi interne și internaționale, din fonduri europene. Se cuvine ca Academia la nivel central, filialele, institutele, centrele, colectivele să dispună de servicii specializate pentru aplicații la aceste fonduri, care există uneori din belșug și nu sunt cunoscute. În multe cazuri, aceste servicii există, dar nu acționează continuu, rapid și cu rezultate optime. De asemenea, conducerile institutelor au obligația să activeze munca tuturor cercetătorilor, mai ales a aceluia care se mărginesc la minima rezistență. Modernizarea cercetării se poate face și prin creșterea accentului pus pe grupurile de lucru ale Academiei, pe colective de investigații sectoriale, pe colaborarea cu cercetători din afara structurilor instituției, pe formarea unor structuri interdisciplinare de vârf (cum este Centrul Național de Studiere a Creierului) etc.

Cercetarea academică este reflectată în zecile de reviste (periodice) publicate de instituția noastră și în lucrări de specialitate (cărți de autor, monografii, opere colective etc.). Este de la sine înțeles că lucrările de plan, marile colecții de

documente, enciclopediile, atlasele lingvistice, dicționarele trebuie susținute financiar din bugetul instituției și publicate la Editura Academiei Române sau la edituri aflate în parteneriat cu Editura Academiei. Acest mecanism trebuie neapărat perfecționat în viitor, mai ales în ceea ce privește difuzarea produselor muncii noastre, domeniu aflat în acest moment în mare suferință. Cercetarea din domeniile limbii, literaturii, istoriei, istoriei științelor, istoriei Academiei, filosofiei, artelor și, în general, în cadrul disciplinelor sociale și umaniste se desfășoară în mare măsură în cadrul Bibliotecii Academiei Române. Aceasta găzduiește cel mai amplu și mai valoros tezaur al culturii naționale, aflat în permanentă nevoie de ocrotire, începând cu clădirile bibliotecii și sfârșind cu milioanele de piese individuale. Toate acestea trebuie mereu restaurate, protejate, păstrate la anumite temperaturi și ferite de intemperii (prioritar de umezeală, microorganismele, incendii). Biblioteca a intrat într-un proces masiv de înnoire, de primenire, de creștere a vizibilității, care trebuie să continue și să se extindă.

Cercetarea științifică nu se mai poate face cu metodele consacrate din secolele trecute, caracterizate exclusiv prin erudiția individuală și colectivă. Este nevoie astăzi de digitalizare fie și în promovarea identității românești, în apărarea și

conservarea limbii române, în cultivarea literaturii, a istoriei naționale, a etnografiei și artei românești. Academia are posibilitatea să promoveze un echilibru în îndeplinirea misiunii sale de cercetare, împiedicând absolutizarea acestor tehnologii care pot altera natura ființei umane, care pot robotiza societatea și care chiar îi transformă pe unii oameni în analfabeți funcționali, iar pe alții, care nu frecventează școala deloc (dar operează cu telefonul mobil, preluând informații vizuale discutabile, cu mesaje nocive), în analfabeți propriu-ziși. Academia Română are de îndeplinit în viitor obiective care țin de misiunea sa – precum impunerea obligativității normelor ortografice ale limbii române – dar și obiective legate de rolul său de instituție savantă și erudită în societate. Respectul pe care societatea românească îl manifestă față de Academia Română se bazează pe imensa operă de cercetare pe care instituția o face, pe rezultatele acestor cercetări receptate de comunitate, pe încrederea în forța cunoașterii.

III. Academia Română ca instituție de învățământ superior

După reformele care au străbătut universitatea românească prin anii 2000, în acord cu procesul Bologna, doctoratul a devenit a treia treaptă a pregătirii superioare a studenților, precedat de nivelul licență și de nivelul masterat. Așadar, prin studiile doctorale și post doctorale pe care le organizează, Academia Română îndeplinește și rolul unei instituții de învățământ superior. Acest fapt incumbă o nouă și mare răspundere și presupune o sincronizare a programelor de pregătire a studenților noștri cu legislația națională și europeană în domeniu. Lucrurile au demarat în condiții destul de dificile, dar, treptat, s-au înscris pe făgașul cel bun. **Școala de Studii Avansate a Academiei Române (SCOSAAR) are conducători de doctorat în domeniile Matematică, Biologie, Chimie, Informatică, Geografie, Geologie, Calculatoare și Tehnologia Informației, Medicină, Istorie, Filologie, Filosofie, Psihologie, Drept, Economie, Sociologie, Inginerie Mecanică, dispuși într-un număr de 32 de institute (entități) coordonatoare din București, Iași, Cluj-Napoca și Timișoara.** De curând, în lunile octombrie-decembrie 2021, a avut loc activitatea de evaluare externă a Școlii de Studii

Avansate a Academiei Române, desfășurată de către Agenția Română de Asigurare a Calității în Învățământul Superior (ARACIS). Ca urmare a evaluării, s-a constatat îndeplinirea standardelor de calitate la toți indicatorii și s-au creat premisele pentru continuarea la nivel superior a activității SCOSAAR în anii următori. Efortul nostru trebuie îndreptat spre sporirea exigenței deopotrivă la admiterea la doctorat și la selecția și validarea conducătorilor științifici și referenților.

IV. Performanța de specialitate și etica profesională

Academia Română este o parte a societății românești și, prin urmare, buna sa funcționare depinde de mersul societății în ansamblu. Dar, dincolo de acest cadru general, instituția noastră depinde, în primul rând, de coeziunea sa internă, de forța sa morală. Această forță morală se realizează prin solidaritatea membrilor, a secțiilor, a filialelor, a institutelor, a centrelor de cercetări și de creație, a tuturor angajaților, a fundațiilor și comisiilor de specialitate etc. Secțiile și filialele au în grijă anumite institute și centre de cercetări, dar nu reușesc întotdeauna să mențină cu acestea o legătură reală și eficientă.

Există cercetători ai Academiei care se dezinteresează constant de instituție, o ignoră, invocând o accepțiune *sui generis* a conceptului de democrație și a celui de libertate. De aceea, trebuie revigorată osmoza dintre conducerea centrală a Academiei, filiale, secții și fiecare membru al Academiei, pe de o parte și institutele, centrele, fundațiile, editura, bibliotecile instituției etc., pe de alta. În plus, blocajele din ultimii ani, cauzate de pandemie, au îngreunat și mai mult activitatea noastră, ne-au îndepărtat unii de alții sau ne-au obligat să ne vedem indirect, online. Este nevoie de o repliere urgentă, fiindcă instituția nu poate funcționa de la distanță, fără căldura umană și fără dialogul absolut necesare.

Academia Română nu promovează numai valori științifice, estetice sau filosofice, ci și valori morale, democratice, deontologice. Scopurile cercetării nu ne pot fi indiferente, deoarece experiența istorică din toate timpurile arată cum admirabile invenții, care puteau să schimbe în bine viața oamenilor, au ajuns să fie folosite în scopuri distructive, odioase, inumane. Pentru prevenirea unor asemenea derapaje, toate programele de cercetare și creație ale institutelor și centrelor Academiei

trebuie să aibă în prim plan binele oamenilor și al omenirii, binele României și al Europei.

V. Relațiile internaționale ale Academiei

Astăzi, mai mult decât odinioară, cercetarea științifică și creația intelectuală nu se pot desfășura izolat, în cercuri închise. Academia participă intens la schimbul internațional de valori. De mare importanță rămân acordurile bilaterale cu numeroase academii europene, materializate prin comisii mixte reunite periodic și prin schimburi de cercetători. O mare provocare rămâne accesarea de fonduri europene prin participarea la competițiile de granturi. Prima încercare de acest fel, de prin anii 2010 încoace, s-a dovedit a fi în parte un eșec, datorat lipsei de experiență, birocrăției excesive semnalate inclusiv la nivelul instituției noastre, precum și dificultăților de a lucra cu institute și persoane din alte țări, a căror legislație este diferită de a noastră. Cu toate acestea, Academia trebuie să se adapteze și mai mult realităților contemporane, să participe la clustere pentru

acces mai bun la proiecte, să angajeze, la nevoie, consultanți și firme specializate, să obțină brevete și să desfășoare activități lucrative, în funcție de nevoile pieței.

Contactele intense cu instituțiile similare europene și mondiale ne ajută să ne autoexaminăm periodic, să ne autoreglăm și să reușim să menținem performanțele sau/ și să atingem altele noi. Este bine să fie reactivate toate pârghiile de cooperare internațională și de dialog academic, de la comisiile bilaterale de istorie până la implicarea în Federația Europeană a Academiiilor de Științe și Umanioare (ALLEA), care reunește 59 de academii din 40 de țări. Se pornește, din păcate, de la un handicap cauzat de pandemie, mai exact de întreruperea unor relații tradiționale sau de diminuarea lor drastică. Noi piedici se conturează și pe fondul instabilității politice și militare din regiunile est-europene. Crizele de toate felurile (sanitare, energetice, economice, umanitare, militare etc.) nu pot crea un cadru favorabil afirmării cercetării, dezvoltării științei și creației și nici schimbului internațional de valori. Academia Română participă la schimbul internațional de valori științifice și culturale nu numai ca parte a unor prestigioase organizații de profil din întreaga lume, ci și prin anumite modalități specifice, *sui generis*. Astfel,

instituția noastră veghează, conform legii, alături de alte instituții (Ministerul Afacerilor Externe, Institutul Cultural Român, Ministerul Culturii), la buna funcționare a „Accademiei di Romania” din Roma și a „Institutului Român de Cultură și Cercetare Umanistică” de la Veneția, întemeiate de Vasile Pârvan și, respectiv, de Nicolae Iorga, ambii membri ai Academiei noastre. Ele au fost fondate sau au funcționat, ca și dispăruta Școală Română din Paris, sub egida Academiei. Prezența bursierilor statului român la Roma și la Veneția ar putea cointeresa Academia Română în pregătirea, pe această cale, de specialiști pentru propriile institute. Din păcate, rolul instituției noastre este minor în acest sens, se situează mult sub prevederile legale, mai ales din cauza rezervei celorlalți factori față de Academie, a unui anumit dezinteres și a unei insuficiente implicări. Mai mult, în complicatul proces al retrocedărilor, Academia ar fi putut relua demult clădirea institutului venețian – „Palazzo Correr” sau „Casa Romena” – care figurează și acum în cartea funciară a orașului lagunar drept proprietate de drept a Academiei Române. Sau, dacă nu, ținând seama de complexitatea administrării unor clădiri situate în afara țării, Academia ar fi putut și ar putea împărți sarcinile funcționării moștenirii lui Nicolae Iorga cu Ministerul Afacerilor Externe. Nu spunem acest

lucru în ideea că patrimoniul Academiei nu ar fi destul de bogat și de variat, ci cu scopul de determina îndeplinirea uneia dintre menirile instituției, asumate încă de la fondare. Pe de altă parte, nici pomenitele instituții care coordonează cultura românească peste hotare nu manifestă suficient interes pentru colaborarea cu Academia Română, eludând cu bună știință o serie de atribuții ale acesteia.

VI. Premii și distincții ale Academiei Române

Academia Română dispune de o serie de mijloace tradiționale prin care recunoaște și răsplătește excelența, adică realizările deosebite în domenii variate ale cunoașterii, de la științele teoretice până la produse ale artelor frumoase, muzicii, de la eseistică până la muzeologie, bibliologie, arhivistică și la alte numeroase împliniri intelectuale de vârf. Aceste forme de recunoaștere a valorii sunt de mai multe feluri. Cele mai importante sunt premiile Academiei Române, propuse de către secțiile de specialitate și aprobate de către Prezidiul Academiei Române, pentru lucrări de anvergură națională și internațională. Această modalitate de

premiere este fundamentală, pentru că ea stabilește barometrul valorii în creația intelectuală de toate tipurile. De multe decenii încoace, oricare cercetător, scriitor, artist etc. premiat de Academia Română poate spune cu mândrie *Et in Arcadia ego!*, în sensul că a fost o clipă printre „nemuritori”, în Aula istorică a Academiei, unde i s-a recunoscut meritul. În acest sens, noua conducere va trebui ca, ducând mai departe tradiția, să ridice ștacheta valorii. Nu se pot oferi prestigioasele premii anuale sau diplomele *honoris causa* de tip Meritul Academic sau Distincția Culturală cu prea multă dărnicie și larghețe, fiindcă orice situație de acest fel conduce la devalorizarea însemnelor respective și la diminuări ale prestigiului instituției. Nu se recomandă premiarea unor lucrări care sunt, de fapt, teze de doctorat. Practica aceasta este lipsită de moralitate deoarece autorii respectivi au primit deja pe baza cărții respective un premiu, un titlu, o recunoaștere. Pe de altă parte, astăzi doctoratul nu mai reprezintă consacrarea de bază pentru un cercetător și nici apogeul carierei sale de cercetare, ca în trecut, ci doar începutul unui asemenea drum. Or, Academia Română nu premiază debuturi și nici experimente pe tărâmul cercetării și creației, ci realizări consacrate și verificate, recunoscute de către comunitatea intelectuală. Consider că nu este recomandabilă nici premiarea mai multor lucrări sub semnul aceluiași premiu, decât în cazuri cu totul excepționale. În locul unei

avalanșe de premii anuale ale Academiei, este de preferat neacordarea unora dintre aceste premii – așa cum se procedează în multe dintre științele fundamentale – pentru a nu recunoaște și gira creații mărunte sau îndoielnice. Premiul Academiei Române este și trebuie să rămână una dintre cele mai importante recunoașteri ale valorii unui specialist matur, deplin format.

VII. Mediatizarea creațiilor din cadrul Academiei Române

Un alt mijloc de stimulare a creației științifice și culturale în general, în cadrul Academiei Române, este mediatizarea (prin tipar clasic, online) a acestei creații. Savanții nu cercetează pentru sine, în mod criptic și nici exclusiv pentru generațiile viitoare. Lucrările membrilor Academiei, ale cercetătorilor și colaboratorilor institutelor Academiei, ale bursierilor angrenați în proiectele de anvergură ale instituției se cuvin publicate și difuzate. De asemenea, Academia rămâne principala instituție culturală restauratoare și recuperatoare a valorilor istorice ale culturii românești și, în primul rând, ale istoriei literaturii române. În acest sens, rămâne

ca sarcină de prim plan continuarea edițiilor complete critice de tip *opera omnia* ale tuturor reprezentanților literaturii române, din secolul al XVI-lea încoace. De aceea, publicarea deopotrivă a lucrărilor originale actuale și a moștenirii clasicilor (în sens de modele) din toate domeniile rămâne o îndatorire, am spune, istorică a Academiei. Pe lângă cărți, rămân de actualitate numeroasele periodice ale Academiei, institutelor și centrelor. Editura Academiei de la București și colectivele editoriale de la nivelul unor filiale se ghidează, de regulă, după programe coerente și de lungă durată, prin care s-a asigurat prestigiul netăgăduit al acestor lucrări. Un exemplu de urmat este acela al Fundației Naționale pentru Știință și Artă, care, cu tenacitate, competență și constanță, a scos, din anii 2000 până acum, sute de volume ale marilor noștri scriitori sau ale figurilor reprezentative ale literaturii universale. Este cel mai grăitor model de program de interes național care pornește de la un scop fondator al Academiei Române și care s-a dovedit de succes. Asemenea programe ar trebui să aibă și alte entități din cadrul Academiei, ca să se publice, pe domenii, marile opere ale clasicilor – mai ales în perioade de bilanț – alături de cele mai reprezentative creații contemporane. Lucrările editate de Academie nu trebuie să provină doar din rândul membrilor, cercetătorilor și creatorilor Academiei, ci din orice instituție de prim rang a țării și a Europei. Astfel, Academia Română își va

îndeplini și mai eficient misiunea de consacrare a creațiilor și valorilor naționale și universale. **De mare impact a fost programul coerent al Academiei dedicat centenarului Marii Uniri, în urma căruia a rezultat o impresionantă sumă de sinteze istorice ale tuturor domeniilor patronate de secțiile noastre. De mare folos și impact a fost și este seria „Civilizația românească”. De asemenea, în spiritul unității și identității românești, colecția „Basarabica” a fost și este în măsură să demonstreze vocația general românească a Academiei Române, în acord cu programul său panromânesc, formulat încă de la înființare.**

În privința periodicelor Academiei – atât de numeroase și de prestigioase – trebuie continuată munca de recunoaștere națională și internațională a lor, în funcție de profil, ca și strădania de introducere a lor în circuitul științific și cultural general. Este necesară continuarea acțiunii de includere a periodicelor noastre în cele mai prestigioase baze de date interne și internaționale, conform cu specificul fiecăruia. De exemplu, revistele cu rol identitar din cadrul științelor sociale și disciplinelor umaniste se plasează cel mai bine în baze și ierarhii naționale sigure și obiective. De asemenea, periodicele literare, istorice, politologice etc. care apar în limbi de circulație internațională trebuie plasate și ele în

baze internaționale. Din păcate, oricât ne-am replea și oricât am critica – pe bună dreptate – aceste clasificări și ierarhizări care sunt, unele, simple afaceri private, nu ne putem sustrage lor, deoarece ne-am exclude singuri din circuitul internațional de valori. De multe ori, neîncluderea unora dintre periodicele Academiei în aceste baze de date străine nu se datorează respingerii lor, ci lipsei de inițiativă, inexistenței unor cereri adecvate, formulate de noi înșine. Pe de altă parte, revistele și cărțile publicate în limba română nu au nevoie de recunoașterea străinilor, pentru că cei mai mari specialiști în sectoarele respective și cei mai avizați critici ai operelor din domeniile limbii și literaturii române, istoriei naționale, etnografiei și folclorului României, istoriei artei, geografiei României, dreptului sau jurisprudenței de la noi, ai teologiei răsăritene românești etc. nu se află nici la New York, nici la Viena, Berlin sau Shanghai și nici la Los Angeles, ci la Carpați și la Dunăre, în România, în Basarabia și în preajma lor. De aceea, este simplu de înțeles de ce, în aceste specialități, este nevoie de criterii și de ierarhii naționale. Noi nu avem dreptul moral să ne redactăm toate lucrările în limbi de circulație internațională, pentru simplul motiv că „suntem datori – cum zicea Duiliu Zamfirescu într-un cunoscut *motto* la al său ciclu al Comăneștenilor – să scriem și să citim în limba noastră”. Ca creatori români, patria noastră este și rămâne limba română, cum ar fi spus Nichita Stănescu.

Asta nu înseamnă că anumite rezultate de excepție și de mare relevanță ale muncii noastre nu trebuie publicate și în alte limbi, la edituri de prestigiu din străinătate. Tot așa, lucrările din domeniile științelor fundamentale, tehnice etc. dobândesc relevanță internațională doar dacă apar în engleză sau alte limbi de mare circulație. Altfel, străinii – care nu știu și nu învață românește decât prin excepție – ne vor ignora tot mai mult. Dar a face distincții, cu valoare discriminatorie, în acest empireu al creațiilor și personalităților de elită, între creația științifică și cea literară, între științele exacte și umanioare, între un articol ISI din fizică și unul de gramatică românească dintr-o revistă a Academiei este nu numai nedrept, incorect și subiectiv, dar este total lipsit și de colegialitate. Nu se pot compara elemente incomparabile, deoarece este fără sens, fără relevanță și chiar imoral. Aprecierea activității unor specialiști din domeniile umaniste prin factorul de impact sau indicele Hirsch este lipsită de orice logică, în condițiile în care 70-80% din scrierile acestora, elaborate în românește, sunt complet ignorate de cei care fac măsurătorile internaționale.

De asemenea, cărțile și periodicele publicate sub egida Editurii Academiei și a institutelor și centrelor trebuie răspândite în rândul publicului avizat și cunoscător, iar aceasta nu se poate face doar prin depozitul Editurii (acum excedat de cărți), ci,

așa cum prevede Statutul, prin Librăria Academiei Române (care trebuie să fie grabnic amenajată), ca și prin rețele de librării și prin metodele digitale atât de familiare astăzi. Rămân de mare importanță acordurile editurii noastre cu alte case de editură, precum și trecerea la un program masiv de digitalizare, în urma căruia toate publicațiile (operele) noastre ar urma să aibă variante online. Altminteri, valoroasa producție de carte și de periodice ale Academiei Române rămâne numai printre noi și pentru noi.

VIII. Manifestări științifice, aniversări, comemorări

Strâns legate de publicații și de lucrările originale sunt manifestările științifice și culturale, naționale și internaționale, expozițiile, comemorările, celebrările, aniversările unor membri etc. Cercetarea și creația se fac cunoscute nu doar prin publicații, ci și prin comunicări, prin dialoguri directe, față în față, în locuri cu încărcătură emoțională istorică, așa cum sunt Aula Academiei, Amfiteatrul „Ion Heliade Rădulescu” de la Biblioteca Academiei, aulele filialelor din țară și ale institutelor, bibliotecilor etc. Atenția conducerii Academiei se cuvine să fie canalizată

pe calitatea unor asemenea manifestări, pe frecvența lor, pe deschiderea lor către societate, pe invitațiile adresate, pe discursurile inaugurale și cuvintele de salut, pe autoritățile invitate. Academia este și o societate savantă care datorează membrilor săi un respect suprem, reverență, condescendență, politețe. Ceremoniile care se petrec în incinta Academiei nu pot să aibă în prim plan, ca protagoniști, decât Academia și membrii săi de ieri și de azi. De asemenea, acordarea patronajului Academiei unor manifestări științifice și culturale trebuie să fie făcută de comun acord și cu multă parcimonie, în același spirit al conservării prestigiului instituției. O mare civilizație nu este neapărat aceea care are multe personalități, ci aceea care știe să-și onoreze personalitățile pe care le are. Cu toate acestea, viața profundă a instituției constă din cercetarea propriu-zisă, din munca efectivă și din rezultatele sale. Celebrările nu trebuie să copleșească esența existenței noastre, dar au menirea împărtășirii memoriei colective.

IX. Patrimoniul material al Academiei Române

Academia Română dispune de un impresionant patrimoniu spiritual, dar, spre deosebire de multe dintre instituțiile-surori din alte țări, și de unul material, de anvergură, format din clădiri, terenuri arabile, păduri, spații cu diferite destinații, artefacte, locuri ale memoriei, rezervații naturale, parcuri naționale etc. Pentru administrarea eficientă și corectă, în acord cu legea, a patrimoniului, instituția și-a creat de-a lungul vremii structuri speciale. Unele funcționează efectiv, altele formal, iar altele cu multe curențe. De exemplu, Fundația „Patrimoniu” se ocupă de păduri, terenuri agricole, construcții etc; Biblioteca Academiei gestionează fondul de carte tipărită, de manuscrise, monede, medalii, stampe, hărți, de alte obiecte cu valoare istorică și culturală. Acestea li se adaugă Editura Academiei Române, sectorul editorial al Centrului de Studii Transilvane din Cluj, bibliotecile din filiale și institute, Casa Oamenilor de Știință, Clubul Oamenilor de Știință, Revista „Academica”, dar și o serie de instituții cu un anumit grad de autonomie, unele cu personalitate juridică, aflate sub controlul și supravegherea Academiei („Fundația

Familiei Menachem H. Elias”, Spitalul „Elias”, Centrul Medical de Diagnostic, Tratament Ambulatoriu și Medicină Preventivă („Policlinica Washington”), Fundația Națională pentru Știință și Artă, Fundația Europeană „Titulescu” și altele. În această enumerare s-ar cuveni să se găsească și Muzeul Academiei Române, dar acesta nu există încă decât printr-un punct muzeal, care poate să fie cel mult un început, un nucleu a ceea ce ar trebui să fie. Construcția viitoarei aule, prevăzută să înceapă în vara acestui an, ar deschide calea directă a transformării clădirii istorice a Academiei (după o reparație capitală) într-un muzeu, adevărat loc al memoriei.

Patrimoniul Academiei, administrat direct sau indirect, reprezintă doar o parte din averea istorică deținută de Academia Română și confiscată de regimul comunist după 1948. După mai bine de patru decenii de înstrăinare și de uzurpare, revenirea la situația de dinainte de instaurarea comunismului s-a dovedit imposibilă. Cu toate acestea, prin efortul sectoarelor specializate ale Academiei, s-au recuperat importante bunuri imobiliare. Procesul este însă departe de a se fi încheiat, fiindcă statul (care a generat confiscările) nu s-a îngrijit, în general, de restituiri. În aceste condiții, bugetul

(insuficient și mereu diminuat) venit de la stat către Academie nu este deloc o favoare sau un avantaj, ci o obligație care nu compensează nici pe departe prejudiciile aduse în anii comunismului și în cele peste trei decenii trecute de la 1989 încoace. Timp de circa o jumătate de secol (1948-1990), Academia – adusă până în pragul dispariției fizice – nu a beneficiat de veniturile sale legitime, iar bugetele statului comunist erau menite să dirijeze cercetarea academică spre scopuri utile regimului, în mare măsură ideologizate. Menirea conducerii Academiei ar fi fost aceea de a continua recuperarea proprietăților instituției până la cea din urmă, de a obține compensații pentru proprietățile imposibil de restituit în natură și în starea în care se aflaseră la confiscare, de a asigura buna administrare a bunurilor existente și eficientizarea lor, în condițiile legii. Numai că dificultățile sunt uneori insurmontabile. Statul trebuie cointeresat mereu și, la nevoie, obligat să facă noi investiții în clădirile declarate monumente istorice, arhitectonice și culturale ale Academiei, să ajute la buna funcționare a instituției noastre care este, conform legii, una „de interes public național”. Comparația cu perioada de dinainte de regimul comunist nu trebuie să conducă la concluzii greșite. Atunci, Academia Română se autoadministra în cea mai mare măsură din venituri proprii, pentru că era exclusiv o instituție de consacrare a valorilor intelectuale de elită, era o societate savantă. Între timp,

din variate motive, a devenit, ca și alte academii europene, deopotrivă o instituție de învățământ, de cercetare și de creație de cel mai înalt rang, cu circa 70 de institute și centre de cercetări și câteva mii de cercetători. Aceste institute și acești angajați servesc binele național, slujesc societatea în ansamblul său și se cuvine să primească susținere echitabilă și onorabilă de la bugetul de stat. Or, astăzi, statutul de cercetător în cadrul Academiei Române este adesea periclitat, diminuat, amenințat, în funcție de meandrele politicii, de instabilitatea guvernamentală, de nesiguranța finanțării unor domenii ale științei și ale creației culturale. De aceea, finanțarea de la bugetul de stat, prevăzută prin lege, trebuie să vină ca un drept inalienabil și nu ca un act de bunăvoință, pentru care să fie depuse mereu eforturi, uneori cu prețul demnității persoanei și instituției. **Academia Română nu este nici o simplă societate savantă, nici o asociație sau fundație, nici o organizație non-guvernamentală, născută din inițiativă privată, ci este o instituție unică de interes național, înființată și susținută de stat. Sprijinul statului pentru Academie nu este un act benevol din partea guvernanților, ci este o obligație asumată prin lege și prin tradiție. În acest spirit, crearea și susținerea de către stat a unor așa-zise academii paralele cu pretenții de instituții naționale și cu titluri înșelătoare nu prejudiciază doar Academia Română, ci și spiritualitatea**

românească în general, generând cheltuieli în plus și confuzie privind reprezentarea științei și culturii românești pe scena internațională. Cu toate acestea, institutele de cercetări ale Academiei au obligația să acceseze fonduri extrabugetare, să participe la competițiile de granturi, să încerce să se autofinanțeze pentru proiecte de cercetare care pot aduce nu numai prestigiu, ci și resurse pentru aparatură și personal de specialitate.

X. Rolul Academiei în societatea românească

Academiile se mișcă, în general, între două extreme: unele rămân exclusiv în turnul lor de fildeș, în sferele înalte ale erudiției, fiind aproape izolate de societate, iar altele, dimpotrivă, activează în funcție de nevoile societății, se pliază după politicile științifice și culturale ale statelor în care funcționează. Conduita academiilor depinde de mai mulți factori, dar mai ales de misiunea asumată la înființare, de tradiție și de exigențele impuse de comunitate. Academia Română s-a creat cu scopul cultivării științelor și disciplinelor identitare, în vederea construirii edificiului cultural național,

necesar genezei statului național unitar. Prin urmare, **Academia Română a avut încă de la creare două componente, anume una cultural-științifică și una civică. Științele cultivate inițial de ea trebuiau să fie puse în serviciul națiunii române. Cam în felul acesta au procedat toate academiile din Europa Centrală și de Sud-Est, unde mișcările de emancipare națională a popoarelor urmăreau destrămarea imperiilor multinaționale și construirea statelor naționale. În consecință, Academia Română nu se poate izola de societate, în știința exclusivă și în erudiția pură, ignorând comunitatea.** Academia consacră valori interne ale societății românești și valori externe puse în slujba societății românești și face cercetare și creație de excepție pentru Cetate. De aceea, Academia trebuie să fie parte a tuturor proiectelor care au ca scop știința, cercetarea, dar și mersul general al României, al Europei și al lumii în ansamblu. Academia Română are experți pentru toate domeniile vieții, iar expertiza sa este oferită în cazul tuturor inițiativelor (întreprinderilor) care urmăresc binele țării și al planetei. Academia este și o instanță morală, menită să sancționeze abaterile grave de la respectarea democrației și a binelui public, de la legile fundamentale, de la protecția mediului, a bunurilor de patrimoniu, a monumentelor, a tradițiilor. Academia Română promovează integrarea europeană cât mai profundă a României și participarea sa activă

la apărarea valorilor europene. Promovarea identității românești se face în condițiile respectării identității fiecărui popor, ale combaterii xenofobiei, antisemitismului, șovinismului și oricărei alte manifestări de discriminare și de restrângere a drepturilor și libertăților democratice. În acest spirit, Academia Română a înființat la începutul anului 2021, Grupul de Studiere a Antisemitismului și Holocaustului, având în componență cercetători din institutele de istorie „Nicolae Iorga” din București, „A. D. Xenopol” din Iași, de la Centrul de Studii Transilvane din Cluj-Napoca, de la Institutul de Cercetări Socio-Umane „Gheorghe Șincai” din Târgu Mureș și de la Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului din București.

Astfel, Academia Română este prezentă în miezul dezbaterilor din societate, are raporturi bune, de dialog, cu toate instituțiile statului, cu toate entitățile importante, publice și private și încheie acorduri de colaborare cu instituțiile echivalente, de același rang. Membrii Academiei trebuie să facă parte din toate acele instanțe care stabilesc strategia și funcționarea educației naționale, ale cercetării științifice și ale creației artistice și vocaționale, statutul României în cadrul Uniunii Europene, accesarea fondurilor europene, cooperarea internațională pe toate planurile,

proiectele de țară etc. Toate instituțiile statului trebuie determinate să trateze Academia Română cu respect, demnitate și deferență, ea fiind la fel de veche și de onorabilă ca și Constituția, ca și monarhia constituțională, ca și România modernă. Pentru a beneficia permanent de acest tratament, Academia Română are nevoie de o ținută impecabilă, adecvată misiunii sale istorice și rolului său contemporan. Academia Română nu poate, de regulă, să fie controlată și evaluată științific și cultural de către instanțe din afara ei, pentru că ea este cea mai înaltă instituție de consacrare, de cercetare și de creație științifică și culturală. Academia are resursele necesare ca să-și evalueze propriile institute și centre, dar trebuie în schimb să contribuie, alături de specialiștii din universitățile de vârf și din institutele naționale de cercetări, la evaluarea, clasificarea și ierarhizarea altor colective de acest fel.

Relațiile Academiei cu instituțiile centrale ale statului – Președinție, Guvern, Parlament, ministere etc. – trebuie să se manifeste în cadre oficiale, cu respectarea prevederilor legale și a cutumelor, fără vreo știrbire a prestigiului, demnității și statutului instituției noastre. În centrul atenției conducerii Academiei se află, însă, nu autoritățile politice și de stat, ci membrii săi, care sunt valori ale națiunii, se află instituțiile subordonate și

plasate sub egida sa, se află filialele, institutele și centrele, ceilalți angajați, adică oamenii. Respectul față de instituțiile statului nu se confundă niciodată cu slugărnicia. Academia Română datorează toată grija sa membrilor ei, cercetătorilor, personalului angajat, fără de care instituția nu poate funcționa. Iar statul are prin lege obligația să asigure condițiile optime pentru îndeplinirea rolului Academiei Române în societate.

Cerința legitimă de mai sus se află în strânsă legătură și cu alta, anume relația Academiei Române cu politica, cu partidele politice, cu instituțiile politice și cu puterea în general. Însă Academia Română nu face politica niciunui partid, nu favorizează anumite partide și grupări în detrimentul altora, nu găzduiește dezbateri politice și nu permite afirmarea unor poziții politice ale membrilor săi în incinta instituției. Firește, membrii Academiei pot avea opinii și afilieri politice, conform dreptului constituțional al oricărui cetățean român de peste 18 ani. Este însă recomandabil ca personalitățile din organismele de conducere a Academiei să nu facă parte din partide politice și, cu atât mai mult, din conducerea unor partide politice.

Cele mai multe dintre activitățile Academiei Române sunt de amploare națională și internațională. Cercetările, invențiile, inovațiile și creațiile culturale și artistice

ale membrilor Academiei și ale specialiștilor din institute și centre oferă soluții pentru probleme esențiale de viață, pentru funcționarea bună a comunității, pentru protecția mediului, pentru mai eficienta gestionare a prezentului și pentru pregătirea în cunoștință de cauză a viitorului. Unii dintre membrii Academiei și ai institutelor sale sunt onorați periodic cu titluri (recunoașteri) de valoare națională, europeană și mondială, sunt invitați la universități de prestigiu, publică lucrări care revoluționează anumite domenii, primesc premii importante. Multe dintre aceste realizări rămân la nivelul de cunoaștere al instituției sau al câte unui grup de specialiști. De asemenea, s-a întâmplat ca anumite decizii ale Biroului și Prezidiului și chiar ale Adunării Generale să fie incomplet, trunchiat sau chiar eronat receptate de opinia publică. Aceste fapte se datorează nu numai gustului pentru spectacular, pentru inedit și chiar pentru scandal al unor mijloace de difuzare în masă, nu doar lipsei de profesionalism al unor jurnaliști, ci și comunicării defectuoase a instituției noastre. Veștile din Academie nu trebuie să ajungă în mass-media sub formă de zvonuri, pe căi ocolite, oculte și imorale. Pentru remedierea situației, este nevoie de revigorarea comunicării, de dinamizarea site-ului Academiei, de elaborarea judicioasă a unor comunicate de presă și, poate, chiar de crearea unei forme media proprii a Academiei (post TV etc.). Comunicarea nu mai este

astăzi facultativă, ci este absolut necesară și se face prin specialiști. Or, Academia, dispunând de institute și centre specializate în comunicarea cu societatea, nu are cum să nu reușească optimizarea acestei întreprinderi, care se dovedește capitală în lumea dinamică de astăzi. Faptul acesta este absolut necesar și din cauza unor încercări de denigrare a instituției, apărute în presă, din cauza unei lipse de deferență a unor cercuri din România față de Academie, din cauza unui limbaj suburban utilizat de anumite persoane față de instituție și față de unii dintre membrii săi. Astfel de lucruri, lăsate necorectate și nesancționate, se acumulează și sapă la temelii instituției, contribuie la scăderea prestigiului și, până la urmă, împiedică Academia să-și îndeplinească menirea sa majoră în societate.

Academia trebuie să fie „suflet din sufletul neamului” nostru – cum ar fi spus George Coșbuc – dar nu poate să coboare la nivelul vieții cotidiene, să se asocieze cu instituții de nișă și să participe la inițiative mărunte. În aceeași cuprindere, ar fi bine ca egida sau patronajul Academiei să se acorde doar în situații excepționale, compatibile și cu statutul și rolul venerabilei noastre instituții. Academia se îndreaptă spre societatea românească ori de câte ori necesitățile o impun, dar este bine

ca ofertele de colaborare să vină și dinspre comunitate, iar conducerea instituției să facă selecția necesară și să opteze în deplină cunoștință de cauză. Aceasta se impune nu numai datorită faptului că Academia a construit România înainte ca s-o facă oamenii politici și înainte ca ea să existe cu granițe oficiale, pe hartă, ci și pentru că instituția trebuie să-și păstreze prestigiul neștirbit.

XI. Conduita morală a membrilor Academiei; dezbaterile academice

Încă de la crearea instituției, s-a prevăzut obligativitatea unei conduite morale impecabile a membrilor săi și s-a interzis prezența în rândurile acestora a celor condamnați în justiție. Mai mult, dincolo de aceste posibile abateri legale sau morale, s-a impus prin lege, statute și regulamente un cod comportamental bazat pe colegialitate și onestitate, pe concordanța dintre vorbă și faptă, pe armonie, toate îndreptate spre îndeplinirea optimă a scopurilor instituției. Academia este o comunitate a egalilor reuniți în favoarea promovării cunoașterii în conformitate cu criteriul binelui.

Calitatea de membru al Academiei se obține foarte greu și, pentru cei mai mulți savanți autentici, reprezintă împlinirea supremă a carierei lor profesionale. De regulă, cei care ajung să câștige încrederea colegilor lor și să se numere între aleși rămân copleșiți pentru întreaga viață și dobândesc un comportament specific, de respect nemărginit față de instituție. Din păcate, însă, nu este întotdeauna așa. Unii colegi, după primire, uită de îndatoririle lor firești față de Academie, nu participă la activitatea curentă, nu se integrează în secțiile de specialitate și nu-și mai raportează activitatea de creație intelectuală în cadrele firești ale forului care i-a consacrat. Categoria aceasta ar putea să fie numită a pasiviștilor sau a indiferenților. Există, însă, și colegi activi în sens negativ față de Academia Română (din fericire, foarte puțini), cu atitudini excentrice, necuviincioase, de dispreț față de instituție și de membrii săi. Dacă astfel de acte pot fi uneori explicabile – deși nu se justifică – atunci când se manifestă în incinta instituției, ele devin de-a dreptul intolerabile când vizează ieșirea în spațiul public, înainte de abordarea lor în forurile interne. Nimic nu justifică anumite declarații defăimătoare, anumite acuze la adresa altor membri, nici presiuni exercitate prin mass-media pentru alegerea sau nealegerea unor noi membri, în condițiile în care Legea Academiei, Statutul, regulamentele interne prevăd discutarea oricărei situații de criză în forurile noastre

interne, în primul rând în secții, filiale, Prezidiu, Adunarea Generală și, în ultimă instanță, în cadrul Consiliului de Onoare, care funcționează ca for suprem de etică. Evident, presa vânează cu voluptate orice situație de scandal, dar ea nu poate rezolva problemele Academiei. Academia înseamnă solidaritate în ambele sensuri, dinspre membri spre instituție și dinspre instituție spre membri, pentru că membrii fac Academia, iar Academia nu este nimic fără membri.

Discuțiile în contradictoriu sunt motorul descoperirii adevărului și al dreptei cumpăniri, dar acestea trebuie derulate într-o atmosferă de decență, fără ridicarea vocii, fără insinuări, etichetări și jigniri, în acord cu principiile dialogului colegial, axat pe respect reciproc, bunăvoință și politețe. Membrii Academiei Române sunt cei mai reputați specialiști din domeniile lor și au, prin urmare, un prestigiu de netăgăduit. Acest prestigiu trebuie cultivat permanent, pentru că din prestigiul fiecăruia de construiește, se păstrează și se înalță mereu prestigiul instituției în ansamblu. În Academia Română trebuie reinstaurate dezbaterile oneste și decente, începând cu nivelul secțiilor și ajungând până la dezbaterile din cadrul adunărilor generale. Este vorba de dezbateri pe teme variate, științifice și culturale, în funcție

de specific, dezbateri morale, filosofice, administrative, privitoare la rolul și statutul instituției în societate etc. Până nu demult, în Academie, secțiile aveau reuniuni periodice de specialitate, în cadrul cărora câte un membru sau/ și câte un invitat prezentau stadiul cercetării într-un domeniu, relevau o creație de excepție, o descoperire deosebită, un rezultat de laborator extraordinar etc. Or acum, multe secții se întâlnesc foarte rar și doar pentru chestiuni organizatorice. De asemenea, adunările generale au încetat să mai fie foruri de dezbateri. Firește, situația aceasta are explicații și justificări obiective. Cea mai gravă amenințare la adresa bunei funcționări a Academiei a fost cauzată de izolarea și blocajele legate de pandemie. Dar solidaritatea fizică (față în față) este uneori greu de realizat în Academie și din pricina distanțelor geografice, care nu sunt întotdeauna simplu de străbătut. În acest spirit, o facilitate ar fi găzduirea membrilor veniți din țară – atunci când este cazul – fără multe complicații birocratice, în așezămintele Academiei. De asemenea, este necesar ca imediat după încheierea pandemiei să se redeschidă Clubul Seniorilor de la Otopeni, aflat în coordonarea personalului specializat al Spitalului „Elias”.

XII. Conducerea Academiei Române între continuitate și inovare

Academia Română este o „comunitate a egalilor”, a elitei egalilor din lumea românească și, prin urmare, președintele, vicepreședinții, secretarul general, președinții de filiale și de secții nu sunt decât primii între egali (*primi inter pares*), delegați temporar să îndeplinească anumite atribuții administrative și puși în serviciul comunității; în acest context, orice veleitate de autoritarism, de dominare, de impunere a propriei voințe trebuie exclusă. Dimpotrivă, câtă vreme îndeplinește o funcție de conducere în cadrul Academiei Române, orice membru al instituției are mai multe îndatoriri decât drepturi, este chemat într-un serviciu de onoare, prin delegarea de atribuții făcută de colegii săi, față de care are obligația de respect, stimă, grijă, condescendență. Sarcina conducerii nu este aceea de a lua decizii de una singură, ci aceea de a veghea la respectarea Legii și Statutului Academiei.

Conducerea Academiei Române, oricare ar fi ea, fiind colegială și nu individuală, are datoria să continue proiectele începute de conducerile precedente și asumate de Adunarea Generală. O meteahnă cunoscută a sistemului politic românesc este

fragmentarea deciziei, schimbarea frecventă a decidenților, abandonarea angajamentelor luate de echipa precedentă și reluarea perpetuă, sub alte forme, a unor planuri, încât, ca într-o muncă de Sisif, rezultatul final nu se mai întrevede. Academia Română, nefiind o instituție politică, ci una științifică și culturală, poate da exemplu de bune practici, ducând mai departe proiectele bune, așa cum a făcut adesea și până în prezent. Este de ajuns să invocăm Marele Dicționar Tezaur al Limbii Române, Atlasul Lingvistic, Istoria Românilor, colecțiile de izvoare istorice documentare și narrative, operele integrale ale scriitorilor români, adică întreprinderi derulate pe decenii întregi și uneori pe mai mult de un secol. Unii nu mai credeau că aceste proiecte se vor finaliza, alții chiar clamau în lume „tradiția” noastră de a începe și a nu sfârși niciodată.

În acest spirit, chivernisirea cu responsabilitate a bunurilor materiale ale Academiei trebuie să fie o preocupare constantă. Academia a reușit, cu eforturi greu de imaginat, să recupereze peste două treimi din bunurile sale, confiscate de regimul comunist. Multe dintre bunurile nerecuperate au fost risipite de vitregia timpurilor, au fost distruse de vechile autorități, au fost demolate sau transformate radical. Recuperările de până acum au secătuit Academia de fonduri plătite caselor de avocatură, încât procesele care se mai

află pe rol, prelungite pe ani mulți, nu fac decât să continue măcinarea banilor câștigați din închirieri și arendări. Academia dispune și de bunuri imobiliare nerentabile, nerenovate și care ar avea nevoie de investiții uriașe. Multe dintre ele sunt donate cu clauze de neînstrăinare și, prin urmare, nu pot fi atinse. Proprietățile publice ale statului, în frunte cu ceea ce se cheamă Casa Academiei, date spre administrare instituției noastre, ajung să fie, în anumite împrejurări, adevărate pietre de moară, necesită și ele investiții uriașe spre a fi terminate și renovate. Sigur, noua aulă, pe cale de a începe să fie construită, promite să rezolve unele dintre problemele administrative ale Academiei, dar ea rămâne deocamdată un proiect.

Oricum, chestiunile administrative ale Academiei sunt de o complexitate greu de cuprins și ele nu pot fi și nici nu ar trebui să fie rezolvate de conducerea academică a instituției. Academicienii nu sunt administratori, nici manageri, nici arendași, nici bancheri și nici antreprenori. De toate bunurile Academiei, câștigate în instanță, aflate în proprietate deplină, date în administrație, intrate sau nu folosință, aflate în litigiu etc. ar trebui să se ocupe o altă entitate sau alte entități, specializate. Există o fundație numită „Patrimoniul”, creată cu aceste scop, ca și o direcție

„Patrimoniu” din cadrul aparatului central al Academiei, dar ele sunt departe de a-și putea îndeplini menirea. Această situație se cuvine îndreptată grabnic, prin măsuri radicale și eficiente. Conducerea științifică a Academiei s-ar putea astfel ocupa de problemele firești care o privesc: perfecționarea mecanismelor de selectare a celor mai buni viitori membri, în vederea consacării lor prin alegerea în înaltul for; stabilirea strategiei cercetării și eficientizarea activității zecilor de institute și centre proprii; dinamizarea SCOSAAR, pentru ca titlurile de doctor și doctor abilitat, obținute în cadrul Academiei Române, să fie și să se mențină drept cele mai prestigioase la nivel național și să se bucure de largă recunoaștere internațională. Altminteri, mai toată energia Biroului Prezidiului și a Prezidiului Academiei se cheltuiește pe chestiuni colaterale, care nu au aproape nicio legătură cu scopurile și misiunile înaltului for. De aceea, sunt convins că întreaga activitate a Academiei Române s-ar îmbunătăți substanțial dacă serviciile administrative ale instituției noastre și-ar îndeplini impecabil atribuțiile. În același spirit, toate entitățile cu personalitate juridică din cadrul Academiei Române și cu precădere cele care au și calitatea de ordonatori de credite trebuie să-și exercite misiunile lor în limitele autonomiei. Centralismul excesiv, apelurile repetate la conducerea Academiei, sesizările făcute direct la nivelul Biroului Prezidiului ori al

Prezidiului, fără strădania de rezolvare a problemelor în cadrul local, produc grave disfuncționalități, segmentează activitatea conducerii centrale, abat atenția factorilor de răspundere de la chestiunile de fond.

Funcționarea mai eficientă a Academiei este împiedicată de anumite curențe care, prin concursul Adunării Generale și printr-o serie de eforturi concertate, s-ar putea elimina. Astfel ar fi nevoie de sporirea responsabilității angajaților, de creșterea fidelității lor față de Academie, de limitarea timpului de exercitare a funcțiilor de conducere, de angajări pe durată determinată. Deținerea nelimitată în timp a locului de muncă, fără nicio condiție privind calitatea muncii, intrarea într-o rutină comodă și plăcută, prejudecata că salariatul are întotdeauna dreptate, convingerea că angajarea la stat presupune obligații minime și alte asemenea neajunsuri au creat în multe compartimente ale administrației Academiei o atmosferă nefavorabilă performanței. Cel mai grav lucru mi se pare scăderea calității umane a unora dintre angajați care nu mai au sentimentul prețuirii instituției și nu mai percep funcția lor din cadrul Academiei ca pe o misiune îndeplinită față de cel mai înalt for al consacării intelectuale din România.

Or majoritatea vechilor angajați ai Academiei – aproape toți intelectuali și foarte mulți cu titlul de doctor, în accepțiunea de odinioară a acestuia – considerau slujba lor ca pe o onoare exercitată în serviciul științei și culturii românești. Natural, se poate obiecta că timpurile s-au degradat și că epoca fidelității gratuite a trecut, pe de o parte, iar pe de alta că nici sistemul de salarizare din Academie nu predispune la fidelitate fără limite față de instituție. Dincolo de toate acestea, Academia Română nu este o instituție oarecare, nici sindicat, nici întreprindere lucrativă, nici minister, nici ONG și nici asociație caritabilă. Academia are unicitatea ei și, de mai bine de un secol și jumătate încoace, își pune amprenta specifică asupra națiunii române. Prin urmare, și oamenii ei, de la păzitorii explicațiilor cu nume greco-latine de pe bătrânele alei și până la venerabilii numiți „nemuritori”, ar trebui să fie și să se simtă unici.

Concluzii

Veneam, în urmă cu patru ani, înaintea Domniilor Voastre cu multe emoții, temeri și incertitudini și vă mărturisesc că nici în acest moment trăirile menționate nu s-au schimbat. Pe de o parte, președinția venerabilei instituții mă copleșește la fel de mult, iar pe de alta rămân cu sentimentul de jenă că sunt departe de a fi îndeplinit până în 2022 tot ceea ce promisesem sau propusesem în 2018. Vina neîndeplinirii îmi aparține în întregime. Mi s-a și sugerat uneori cauza principală a angajamentelor rămase la stadiul de proiect: lipsa unei politici de mână-forte, autoritatea scăzută a conducerii, nesancționarea celor vinovați de abateri. Se poate să aibă dreptate cei care cred aceste lucruri. Dar eu nu cred că autoritatea în Academia Română se poate baza pe o disciplină impusă coercitiv, ci pe una consimțită liber. Prezența în Academia Română de reazemă pe prestigiu științific de cel mai înalt nivel și pe autoritate morală impecabilă. Faptul acesta face din Academie o instituție *sui generis*, care promovează performanța și meritul, într-un moment delicat al istoriei noastre în privința accederii la funcții de conducere. S-a creat

prejudecata că dreptul democratic de alege și de a fi ales conferă automat oricui și autoritatea, competența și legitimitatea de a conduce. Or nu au cum să-i conducă pe alții aceia care nu s-au validat deloc într-o specialitate, nu s-au afirmat într-o meserie, nu au făcut o casă, un drum, un pod, nu au sădit un pom, nu au învățat să scrie, să citească și să vorbească cum se cade românește. Academia Română a combătut de-a lungul întregii sale existențe asemenea practici distructive pentru individ și grup, fapt pentru care și-a câștigat admirația și respectul societății. Nu este deloc întâmplător faptul că, într-o ierarhie a instituțiilor românești, Academia Română este plasată în mod constant de opinia publică între primele trei entități din punctul de vedere al credibilității pentru poporul român.

Pe de altă parte, acest statut de cea mai înaltă ținută în societate impune o imensă răspundere pentru întreaga Academie și, în special, pentru conducerea sa. Președintele ales trebuie să conducă Academia împreună cu vicepreședinții, cu secretarul general și cu toți membrii Prezidiului, de fapt împreună cu fiecare dintre membrii Adunării Generale. De aceea, echipa pe care Adunarea Generală o va oferi președintelui este extrem de importantă pentru buna funcționare a instituției. Președintele are datoria să

lucreze în mod armonios cu această echipă, să forjeze spiritul de echipă, să dozeze responsabilitățile în mod oprim, încât reprezentarea și administrarea să se armonizeze foarte bine. După lectura acestui proiect, unii se vor întreba de ce președintele Academiei Române din ultimii patru ani nu a eliminat carențele semnalate și propuse spre îndreptare în mandatul următor. Se poate ca acest lucru să se fi întâmplat din nepricepere și incapacitate „managerială” – cum se spune acum – dar îngăduiți-mi să mai semnalez o cauză: nu am considerat potrivit să iau nicio decizie de unul singur, din mai multe motive. Mai întâi, nu mi se pare corect și colegial. În al doilea rând, Biroul Prezidiului, Prezidiul și Adunarea Generală decid în Academia Română și nu președintele, care este un simplu membru și care poate greși foarte ușor. În al treilea rând, o decizie luată de mai mulți are șanse să fie transpusă în practică mult mai ușor, mai repede, mai eficient. Din păcate, acest mod al meu de a proceda are și riscurile sale, fiindcă este greu să obții majoritate pentru anumite decizii delicate și greu de armonizat. Astfel, sunt numite chestiuni importante pentru buna funcționare a Academiei rămase în așteptare, chestiuni care nu au dobândit asentimentul colegilor, dar care vor fi reluate, desigur, în mandatul următor. **Buna funcționare a oricărei instituții depinde în mare măsură – așa cum se știe îndeobște – de calitatea echipei de conducere, de soliditatea și solidaritatea ei, de**

fidelitatea față de binele comun. De noi toți, de Adunarea Generală depind deopotrivă alegerea președintelui și a membrilor Biroului Prezidiului. Totuși, cele mai multe dintre problemele spinoase, rămase nerezolvate nu sunt legate de conducerea instituției, ci de factori exteriori, de o legislație greoaie și neadecvată, de anumite opoziții externe, de factori perturbatori, adesea ostili instituției noastre.

Academia Română respectă toate legile, instituțiile și ierarhiile statului, dar nu participă la lupta pentru putere și nu se implică în competiția politică și nu are nevoie să intre în grațiile puterii. În schimb, orice structură de putere din România trebuie să vină cu deferență spre Academia Română, să-i ceară respectuos expertiza și să se considere obligată să folosească strategiile elaborate de Academia Română pentru bunul mers al societății românești. Forța instituției noastre constă așa de mult în marile sale realizări puse în serviciul națiunii române încât nici nu contează prea mult persoana președintelui. Instituția are forța intelectuală și morală de a exista, cu onoare, cinste și trăinicie de granit, dincolo de persoane și dincolo de vitregia timpurilor.

Această imensă forță de cunoaștere a Academiei, corelată cu uriașul său depozitar moral, ne obligă să păstrăm și să primenim mereu pentru ea rangul sau demnitatea de cea dintâi instituție a elitei intelectuale românești.

Vă mulțumesc!

Acad. Ioan-Aurel POP